

13. Порядок здійснення допорогових закупівель: Наказ ДП «Зовнішторгвидав України» від 13 квітня 2016 р. № 35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-tenders.com/legislation/orders/248043>.
14. Про затвердження форми документів у сфері публічних закупівель: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22 березня 2016 р. № 490 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0449-16>.
15. Про затвердження Примірного положення про тендерний комітет або уповноважену особу (осіб): Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 березня 2016 р. № 557 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

УДК 336.73

Новак І.М.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Уманського національного університету садівництва*

КАПІТАЛ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕТОРІВ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА КРАЇНИ

У статті досліджено значення капіталу інституційних інвесторів як альтернативного джерела інвестування економіки країни. Проаналізовано архітектуру фінансових посередників на вітчизняному та світовому ринках. На основі аналізу виділено два типи інститутів – банківський та небанківський. Відзначено, що за нестачі капіталу на оновлення основних засобів дрібнотоварні виробники можуть розраховувати на інвестування від фінансових інститутів небанківського типу.

Ключові слова: інвестиції, інституційні інвестори, інститути спільного інвестування, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, банки.

Новак И.Н. КАПИТАЛ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИНВЕТОРОВ КАК АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ ИСТОЧНИК ИНВЕСТИРОВАНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА СТРАНЫ

В статье исследовано значение капитала институциональных инвесторов как альтернативный источник инвестирования экономики страны. Проанализирована архитектура финансовых посредников на отечественном и мировом рынках. На основе анализа выделены два типа институтов – банковский и небанковский. Отмечено, что при недостатке капитала на обновление основных средств мелкотоварные производители могут рассчитывать на инвестирование от финансовых институтов небанковского типа.

Ключевые слова: инвестиции, институциональные инвесторы, институты совместного инвестирования, негосударственные пенсионные фонды, страховые компании, банки.

Novak I.N. CAPITAL OF INSTITUTIONAL INVESTORS AS AN ALTERNATIVE SOURCE OF INVESTMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE COUNTRY

The article explores the importance of capital of institutional investors as an alternative source of investment of the economy. The pattern of financial intermediaries in the national and global markets is analyzed. Two types of institutions, banking and non-banking, are determined on the basis of the analysis. It is noted that small-scale producers can rely on investments from financial institutions of the non-banking type in case of the lack of capital for fixed assets. Studies of activities of investment institutions pointed at the existing potential of their relations with agricultural producers and certain problems that constrain them.

Keywords: investments, institutional investors, collective investment institutions, pension funds, insurance companies and banks.

Постановка проблеми. Відновлення сприятливих умов інвестування в країні можливе за умов стабільної економічної та політичної ситуації, наявності чітко сформованої інституційної інфраструктури, з інтегрованими в неї професійними фінансовими інститутами, які мають запас відповідних знань і навичок спроможні забезпечити ефективний перерозподіл капіталу в суспільстві. Доречним є запровадження світового досвіду залучення капіталу інституційних інвесторів, розгляд їх діяльності як альтернативного джерела накопичення та перерозподілу інвестиційного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні все більше вчених зосереджують свою увагу на дослідженні значення та ролі спеціалізованих фінансових інститутів у інвестиційному процесі, оскільки інституційні інвестори опосередковують у своїй діяльності рух фінансових ресурсів шляхом їх залучення та вкладання у різноманітні фінансові активи. В Україні їх діяльність регулюють більш ніж пів тисячі нормативних актів, у тому числі Закони України «Про інститути спільного інвестування», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про страхування», «Про фінансові послуги та державне регу-

лювання ринків фінансових послуг», що розроблені для регулювання процесу залучення та розміщення фінансових ресурсів інвесторів [1–4].

Відповідно до визначення Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) до категорії «інституційні інвестори» відносяться фінансові інститути, які приймають грошові засоби від третіх осіб для інвестицій від свого імені, але в інтересах цих осіб. В основному до них належать страхові компанії, пенсійні фонди, компанії з управління активами тощо [5].

Аналогічне визначення дають деякі економісти Світового банку, які до інституційних інвесторів відносять пенсійні фонди, страхові компанії та взаємні (інвестиційні) фонди [6].

Міжнародний валютний фонд у своїх звітах інституціональними інвесторам визначає: інвестиційні фонди, страхові компанії, пенсійні фонди та інші інституціональних інвесторів, на частку яких припадає близько 1% загальної кількості активів [7].

Згідно із Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок», інституційні інвестори – це інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, взаємні

фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, інші фінансові установи [8].

Г. Панасенко в межах інституційної структури фінансового ринку виділяє дві групи інститутів фінансового посередництва – депозитні та недепозитні фінансові інститути. До депозитних відносяться:

- універсальні банки;
- спеціалізовані ощадні;
- іпотечні та інвестиційні банки; кредитні спілки;
- ощадно-кредитні асоціації.

До недепозитних фінансових інститутів належать:

- страхові та інвестиційні компанії;
- пенсійні фонди;
- лізингові компанії;
- довірчі товариства [9].

Мета статті – дослідити значення капіталу інституційних інвесторів як альтернативного джерела інвестування економіки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначаючи склад інституційних інвесторів, слід згадати визначення, наведене у статті 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», відповідно до якого до інституційних інвесторів належать інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власні кошти або за кошти цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку чи збереження реальної вартості фінансових активів [8].

Якщо аналізувати інституційну структуру фінансового ринку, то можна виділити два типи фінансових посередників – банківський та небанківський. До інституційних інвесторів банківського типу відносяться банки, кредитні спілки та інші фінансові установи. Небанківські фінансові посередники представлені інститутами спільного інвестування, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, страховими компаніями тощо.

Зважаючи на мету дослідження, проаналізуємо більш докладно діяльність інституційних інвесторів небанківського типу. Динаміка активів цих посередників у світі прогресуючи зростає (див. рис. 1), що вказує на ефективність їх інвестування. Згідно з даними Організації економічного співробітництва та розвитку (2012 р.), у країнах ОЕСР зазначені інвестори зосереджували у своєму розпорядженні активів на суму 70 трлн дол. США [10].

Значення цих інвесторів у процесі розвитку національних економік розвинених країн, таких як Нідерланди, Великобританія, Канада, США, є дуже суттєвим, що зображає обсяг їх капіталу, який становить близько 60% ВВП [10].

На вітчизняному ринку інвестиційна діяльність цих посередників також мала прогресивну динаміку,

однак вартість їх активів до ВВП є не такою вагомою (див. рис. 2).

Рис. 1. Динаміка змін активів інституційних інвесторів світу, трлн дол. США [11]

Рис. 2. Динаміка змін обсягу активів інституційних інвесторів (ІСІ, НПФ, СК) до ВВП країни, 2010–2014 рр. [12]

Протягом 2010–2015 рр. капітал інституційних інвесторів небанківського типу зріс майже вдвічі, що вказує на правильність обраних векторів інвестування останніх. Водночас погіршення економічного клімату в країні не дало сильного поштовху для розвитку цього виду діяльності, побудови фінансової інфраструктури і стало об'єктивною причиною скорочення активів інституційних інвесторів банківського типу (понад 30%).

На кінець 2015 р. кількість банків в Україні становила 120 проти 182 у 2010 р. Лише за 2014 р. відбулося зменшення обсягів високоліквідних активів банківського сектора на 6,08 млрд грн. Причиною ліквідації є відкликання ліцензій банківських установ Національним Банком України, у тому числі у зв'язку з неможливістю здійснювати банківський нагляд у анексованих територіях. Погіршення кредитної активності фінансових посередників банківського типу було зумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників, високим рівнем інфляції, зростанням валютного курсу тощо (див. табл. 1).

Станом на 1 січня 2015 р. структура власності активів банківської системи України була такою: банки з приватним українським капіталом – 47%, банки з іноземним капіталом (крім російського) – 17%, банки з російським капіталом – 15%, державні банки – 22% [16].

Таблиця 1

Динаміка активів інституційних інвесторів України за період 2005–2011 рр., млрд грн

Інституційні інвестори	Роки, млрд грн						2015 р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Інституційні інвестори банківського типу	886,2	975,0	1 138,8	1 293,2	1 338,9	1 298,1	82,6
Інституційні інвестори небанківського типу	152,2	173,3	225,2	249,8	276,3	273,5	17,4
Інституційні інвестори, разом	1 038,4	1 148,3	1 364,0	1 543,1	1 615,3	1 571,6	100

Джерело: побудовано автором на основі [13; 14; 15]

Аналіз структури активів інституційних інвесторів вказує на те, що потенційний капітал для інвестування знаходиться в інституційних інвесторах банківського типу – 82,6%. Проте фінансові посередники небанківського типу за досліджуваний період мали дещо кращі результати, оскільки активи останніх збільшилися в 1,8 р., проти темпів зростання банківського сектора – 1,4 р.

На цей момент можливості залучення банківського капіталу для розвитку аграрної галузі проявляються через механізм кредитування. За статистикою більшість кредитів, що сьогодні видається підприємствам сільського господарства, є короткотерміновими та мають умови, відповідно до яких є недоступними для невеликих аграрних підприємств. Таким чином, за нестачі капіталу на оновлення основних засобів дрібнотоварні виробники можуть розраховувати на інвестування від фінансових інститутів небанківського типу, основним завданням яких є залучення засобів вітчизняних інвесторів у національну економіку та забезпечення її конкурентоспроможності за допомогою внутрішніх чинників зростання. При цьому головна роль відводиться інститутам спільного інвестування, пенсійним фондам та страховим компаніям.

Однак проблемою, що стримує ці взаємовідносини аграріїв та фінансових інститутів, є відсутність розробленого механізму забезпечення. Для сільськогосподарських підприємств єдиним ліквідним активом сьогодні є земля. Саме тому формування ринку землі та земельних відносин зможе розв'язати проблему залучення активів в аграрне виробництво.

Висновки. Отже, проаналізувавши архітектуру фінансових посередників на вітчизняному ринку, нами було виділено два типи інститутів – банківський та небанківський. Визначено, що протягом досліджуваного періоду інститути спільного інвестування, недержавні пенсійні фонди та страхові компанії мали кращу динаміку розвитку, ніж банківські установи.

Дослідження діяльності інститутів інвестування вказало на наявний потенціал їх взаємовідносин з аграрними товаровиробниками та на певні проблеми, що їх стримують. Зокрема, основними проблемами є недорозвинена фінансова інфраструктура, відсутність розробленого механізму інвестування та захисту капіталу фінансових посередників та аграрних виробників.

Політика держави щодо інститутів інвестування повинна бути спрямована на планомірний розвиток цього ринку та його інфраструктури з метою усу-

нення загальної недорозвиненості та покращання якісних параметрів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5080-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 29. – Ст. 337.
2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1057-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 47–48. – Ст. 372.
3. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – Ст. 78.
4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2664-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 1. – Ст. 1.
5. Role of Banks, Equity Markets and Institutional Investors in Long-Term Financing for Growth and Development – OECD. – 2013. – P. 15.
6. Vittas D. Institutional Investors and Securities Markets. Which comes First? / D. Vittas // The World Bank; Development Research Group. Finance. – 1998. – December.
7. Global Financial Stability Report // Grappling with Crisis Legacies / International Monetary Fund. – Washington, DC, 2011. – September.
8. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 31. – Ст. 268.
9. Енциклопедія банківської справи України / за ред. В. Стельмаха. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
10. Trends in Large Pension Fund Investment in Infrastructure // OECD Working Papers on Finance / Insurance and Private Pensions. – 2012. – № 29.
11. Total assets by type of institutional investors in the OECD, 1995–2011 // OECD Working Papers on Finance / Insurance and Private Pensions. – 2013. – № 36.
12. Аналітичний огляд ринку управління активами в Україні. Результати четвертого кварталу та всього 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaib.com.ua/files/articles/2245/55/Q4%202014%20%20Full%202014_final.pdf.
13. Аналіз фінансової звітності кредитних спілок – членів ВАКС за 2010–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vaks.org.ua/?menu=Financial_analyst.
14. Річні звіти Нацкомфінпослуг за 2010–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>.
15. Аналітичні огляди ринку управління активами в Україні за 2010–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaib.com.ua/files/articles/2245/55/Q4%202014%20%20Full%202014_final.pdf.
16. Звіт про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>.